

»LESIKALNI ARZENAL« VLADIMIRJA POGAČNIKA

*Ta vsekakor preveč hiter prelet bogatega prevajalskega kontributa
(non multa, sed multum!) vendarle že sam po sebi nakazuje
razkošno zakladnico pretanjene in izpiljene kongenialne poustvarjalke.
(Pogačnik 2003: 11)*

1 UVOD

Akademski diskurz navadno označujejo naslednje lastnosti: racionalnost, strogost, objektivnost, terminološka preciznost, slovnična pravilnost, skladijska zapletenost itd., ki nekako odgovarjajo našim idealiziranim predstavam o znanosti. Akademski diskurz med drugim določajo tudi posebne retorične strategije (npr. okvir znanstvenega besedila, posebljanje predmeta preučevanja, oblikovanje privida objektivnosti ipd.), ki se razlikujejo ne samo od strategij v drugih diskurzih, temveč tudi med posameznimi znanstveniki. Retorične strategije pravzaprav ustvarjajo in vzdržujejo različne mite akademskega diskurza: a) mit o znanstvenikovi objektivnosti, b) mit o nevtralnosti jezikovnih elementov in c) mit o odsotnosti emocionalno-ekspresivnih elementov (Katnič-Bakaršič 2012: 71). Vendar, čeprav je akademski diskurz strogo shematiziran in morajo znanstveniki upoštevati določene retorične strategije, si vsak avtor sam izbere jezikovno-slogovni nabor elementov – in vsak tak izbor je še kako pomemben.

2 RAZISKAVA

Omenjene mite ali predsodke o avtorjevi absolutni objektivni poziciji, o nevtralnosti jezikovnih elementov in odsotnosti zaznamovane leksike bomo ovrgli na primeru znanstvenega stila Vladimirja Pogačnika. Pogačnikova besedila so namreč za akademski diskurz precej nenavadna, in to ne le glede strategije okvira. Prepoznavna so predvsem zaradi nenavadne izbire jezikovnih elementov (ki nikakor niso nevtralni) ter prisotnosti emocionalno-ekspresivne leksike, ali, kot bi rekel avtor, »leksikalnega arzenala« oz. »sočnih izrazov«. V njegovih besedilih se neprenehno izmenjuje pomensko relevantno s stilsko relevantnim, s čimer Pogačnik besedam na papirju vdahne življenje.

* *Avtoričin naslov:* Filozofska fakulteta, Oddelek za slavistiko, Aškerčeva 2, Ljubljana, E-mail: vesna.hadzi@guest.arnes.si

** *Avtoričin naslov:* Filozofska fakulteta, Oddelek za slavistiko, Aškerčeva 2, Ljubljana, E-mail: tatjana.balazic-bulc@guest.arnes.si

Na temelju izbranih besedil smo s kvalitativno analizo preučili strategije, ki jih avtor uporablja pri stilizaciji besedila, pri čemer nas je zanimalo predvsem zaznamovano besedišče, retorična vprašanja, avtorjevo neposredno pojavljanje v besedilu, avtorjevo izražanje lastnega mnenja in njegov odnos do drugih znanstvenikov oz. strokovnjakov.

3 KORPUS

Za analizo znanstvenega stila Vladimirja Pogačnika smo izbrali deset člankov v slovenščini, objavljenih med letoma 1984 in 2005. Od tega so trije članki objavljeni v časopisu *Vestnik*, ostalih sedem pa v različnih zbornikih (podrobneje gl. v Virih na koncu besedila). Tukaj so navedeni po kronološkem zaporedju.

1. Sintaktične omejitve nenormiranega besednjaka v francoščini;
2. Pojemovno polje *neumen – nor* v sodobni francoščini;
3. Sintaktične omejitve francoskega besednjaka pri pojmovnem polju *neumen – nor*;
4. Sonetni venec v treh francoskih inačicah;
5. Gazele v francoskih prevodih – oblikovni vidik;
6. *Pesem o Rolandu* v dve slovenski prevodih;
7. Balzacove *Okrogle povesti* v presaditvi Antona Debenjaka;
8. Besedje za voajerski pogled in homoerotično spogledovanje v francoščini in slovenščini;
9. Lamartinovo *Jezero* v prepesnitvi Janeza Menarta;
10. Racinova *Fedra* v slovenskih prevodih.

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

Kot je že v uvodu rečeno, avtor vedno sam izbere nabor elementov, s katerimi bo stilsko opremil svoje besedilo in obenem vzpostavil stik z bralcem. V nadaljevanju prikazujemo in, če se izrazimo z avtorjevimi besedami, »globlje ,razvezujemo' in natančneje ,uvezujemo'« del strategij, ki se jih v svojih znanstvenih besedilih poslužuje Pogačnik.

4.1 »Sočni izrazi«

Ena temeljnih delitev kontekstnega leksikalnega razslojevanja je prav gotovo delitev na standardno in nestandardno leksiko, pri čemer je nestandardnost zaznamovana kategorija. Da je poznavanje zaznamovane leksike oz. leksike s konotativnim pomenom izjemno važno pri učenju/poučevanju tujega jezika, Pogačnik opozarja že v 80. letih prejšnjega stoletja v delih, v katerih nas spoznava z različnimi komponentami leksikalnega pomena v francoščini glede na njihove emocionalno-ekspresivne, funkcijsko zvrstne in registrske značilnosti. Pravzaprav je leksika rdeča nit v večini njegovih del, vendar jo obravnava z različnih zornih kotov: preučuje npr. opozicijo nevtralne in zaznamovane leksike, odnose med posameznimi leksemi, ustrezen izbor posameznih leksemov itd. Ta vprašanja so še posebej v

ospredju v njegovih delih, ki obravnavajo prevajalske postopke in težave prevajalcev. Po drugi strani pa tudi Pogačnikova znanstvena dela odlikuje stilizirana leksika, ki jo glede na naš korpus lahko razdelimo na emocionalno-ekspresivno in kontekstno zaznamovano.

4.1.1 *Emocionalno-ekspresivna leksika*

Z emocionalno-ekspresivno leksiko navadno izražamo čustva in osebno mnenje govorca, odvisno od konteksta in vrste besedila. Ko govorimo o leksiki v akademskem diskurzu oz. natančneje v znanstvenih besedilih, je eno osnovnih pravil odsotnost ekspresivnosti, kar pa v praksi le redko drži, saj avtor ravno z ekspresivnimi izrazi besedilo približa bralcu in pritegne njegovo pozornost.

Pogačnik se že pri poimenovanju osnovnih pojmov svojega področja raziskovanja rad poigra z različnimi sinonimnimi izrazi, ki so pogosto ekspresivni. To ponazarjajo primeri, kot so (prva številka v oklepaju pomeni zaporedno številko besedila, druga pa stran, na kateri se primer nahaja):

- a. *besednjak* (1: 42, 2: 1, 3: 26, 7: 104), *besedje* (3: 26, 5: 358); *besedni zaklad* (1: 43), *leksikalni arzenal* (1: 43) za besedišče;
- b. *presaditi* (7: 99), *preliti* (9: 13) oz. *preslikavanje* (7: 84), *presajanje* (7: 86, 10: 174) za prevajati oz. prevajanje;
- c. *presaditev* (6: 99, 7: 103, 10: 172), *poslovenitev* (7: 83) za prevod.

Čeprav prevladuje mnenje, da so sinonimi v akademskem diskurzu »nezaželeni, ker ga po nepotrebnem obremenjujejo ter otežujejo branje in spremljanje strokovne literature« (Frančič *et al.* 2005: 305), se zdi, kot da Pogačnik namerno krši pravila in s tem pritegne bralčevo pozornost.

Leksikalna ekspresivnost se kaže tudi pri izbiri jezikovnih elementov za opisovanje obravnavane pojavnosti. Tako se v besedilih pojavijo **muzejska francoščina** (1: 39), **sočni izrazi** (1: 45), **špijonski spisi** (1: 45), **razkošno rimanje** (5: 126), **nenavaden za oko, pa tudi za uho** (6: 102), **opeharjen za suspenz** (6: 105), **zakladnica primerov** (7: 84), **eksplozivna vez** (9: 12) itd. Podobno je tudi pri frazemih. Čeprav je za akademski diskurz značilna uporaba frazemov, ki nimajo desemantizacije, ekspresivnosti in konotativnosti ter so redko slikoviti, zgledi iz analiziranega korpusa kažejo ravno obratno (zgledi 1–6).

- (1) *pri tem ni niti za pedenj odstopil od svoje jezikovne pristnosti* (5: 125)
- (2) *oznaka courant je zelo zasilna in v sencih omenjenih sociolektalnih kvalifikatorjev* (2: 3)
- (3) *Figuralika za vsako ceno in preciozno baročno barvanje sta lahko omladna* (6: 106)
- (4) **Srečnejšo roko je imela** prevajalka pri prenosu imena glavnega junaka (6: 104)
- (5) *bi viteškost izjav ne imela več svoje teže* (6: 105)
- (6) *Ocenjujemo, da si je prevajalec dal duška* (7: 87)

4.1.2 Kontekstno zaznamovana leksika

Kot je znano, posamezni leksemi postanejo zaznamovani šele v določenem kontekstu. Tako je v akademskem diskurzu, za katerega je značilna uporaba terminologije in standardnega jezika, pojavljanje leksemov drugih zvrsti, npr. kolokvializmov, ozko knjižnih izrazov, poetizmov itd., zaznamovano. Zaznamovanost leksike je glede na standardni jezik lahko znižana ali zvišana.

Naslednji zgledi ilustrirajo odstopanja od nezaznamovane leksike v akademskem diskurzu. Na začetku podajamo primere znižane zaznamovanosti, in sicer gre za kolokvializme, tako posamezne lekseme kot frazeme, ki so značilni za govornjeni diskurz. Njihovo pojavljanje v drugih diskurzih ustvarja stilogenost in pritegne bralčevo pozornost (zgledi 7–13):

- (7) **naletimo** na kvalifikatorje (2: 3)
- (8) zveze z *l'air* **pa sploh odlično** funkcionirajo (3: 26)
- (9) je motil neuspeli poskus prepesnitve že **itak** povprečnih Hermannsthalovih gazel (5: 125)
- (10) ne glede na dejstvo, da mi je urednica Književnih listov **diktirala** izpust vsega pojasnjevalnega besedila (5: 126)
- (11) to **igra** pomembno **vlogo** pri pomenskih spremembah (2: 1)
- (12) **po tem kopitu** so upesnjene le štiri gazele (5: 126)
- (13) ki mu **na oko** povprečni Slovenec po našem uvidu težko reče Rolánd (6: 103)

Poglejmo še primere povišane leksikalne zaznamovanosti. V prvo skupino sodijo izrazi (zgledi 14–19), ki jih lahko označimo kot ozko knjižne in so omejeni na posameznega avtorja, v prvi vrsti pisatelja, zato ponavadi tvorijo del pasivne leksike določenega jezika:

- (14) »barbarskih« **besedi** (1: 39)
- (15) poleg teh pomenskih »satelitov« **moremo** opredeliti še dve skrajnosti (2: 9)
- (16) dodatna pojasnila za **umevanje** Prešernovega izvirnika (4: 356)
- (17) če je metaforični verz nekoliko **omleden** (4: 362)
- (18) morda je **spočetka** tudi on ep nameraval prevesti v celoti (6: 99)
- (19) **dasi** oba resda v glavnem skozi prizmo bojnih spopadov (6: 99)

Zgledi 20 do 27 so primer vnašanja poetičnosti in metaforičnosti v znanstveno besedilo:

- (20) pri tem lahko pride do popolne izgube denotativne funkcije besed, ki **tonejo** zdaj v **ljubkovanju**, zdaj v zaničevanju oziroma psovanju (2: 5)
- (21) **usodna teža zvestobe** obliki (4: 358)
- (22) v *Gazelah* pa Prešeren še spretno **krmari** med ponosnim in malodane triumfalno-evforičnim dvorjenjem (5: 125)
- (23) na **zlomu** stoletij (5: 125)
- (24) v nizu sedmih pesnitev petrarkistično naravnava tematika nesrečno zaljubljenega poeta, ki se zateka po **lek** v poezijo (5: 125)
- (25) **iluzijo** možnega dvojnega zaporedja nam **razblini** dejstvo, da (1: 45)
- (26) **jamb** je prevajalcu **dal** nekoliko več **sape** (6: 102)
- (27) ki se je po vsej verjetnosti **pustila zapeljati** zvečine dobrednemu prevodu (6: 105)

V akademskem diskurzu je metaforizacija eden od postopkov tvorbe terminologije, vendar so te metafore leksikalizirane. To pomeni, da je njihov metaforični pomen oslabil do te mere, da jih govorniki določenega jezika oz. diskurza ne dojemajo več kot besede s prenesenim pomenom. Iz zgornjih primerov pa je očitno, da ne gre za tako vrsto metaforike. Ravno obratno, njihov pomen je še kako metaforičen, namreč: *besede tonejo v ljubkovanju ali zaničevanju* (zglede 20), *Prešeren v svojih pesmih krmari med različnimi izpovednimi postopki* (zglede 22), *prevajalka se je pustila zapeljati prevodu* (zglede 27) itd. S to strategijo avtor vsebini doda določeno stopnjo poetičnosti in se odmakne od suhoparnosti znanstvenega besedila.

4.2 Retorična vprašanja

Med tipične retorične strategije akademskega diskurza (pa tudi vsakega drugega argumentacijskega in prepričevalnega diskurza) sodijo retorična vprašanja, predvsem zato, ker ustvarjajo vtis neposrednega naslavljanja bralca, njegovega aktivnega sodelovanja v reševanju problema ipd. V Pogačnikovih besedilih se realizirajo na nekaj načinov: kot vprašanja, celo niz vprašanj, kar je še posebej zaznamovano, ki jim neposredno sledi bodisi lakoničen odgovor (zglede 28) bodisi obsežen odgovor (zglede 29). Takšna vprašanja ustvarijo vtis dialoščnosti, čeprav gre pravzaprav za monolog (avtor zastavlja vprašanja in nanje odgovarja). Vendar pa so v Pogačnikovih besedilih tudi kompleksnejša vprašanja, na katere avtor ne odgovarja neposredno (zglede 30), saj »terjajo globljega in širšega razmisleka« (Pogačnik 2005: 174). Posebej zanimiv je zglede 31, v katerem retorično vprašanje zaključuje celotno besedilo ali, z drugimi besedami, v besedilu zaseda pozicijo zaključnega stavka. Tako ima dvojno vlogo: zahteva intelektualni angažma bralca, obenem pa izraža avtorjevo mnenje. Glede na to, da ima zaključni stavek močno pozicijo v besedilu, je retorično vprašanje dvojno zaznamovano: na eni strani formalno zapira besedila, na drugi strani pa ga smiselno odpira nadaljnjemu premisleku. V zgledih 32 in 33 je vprašanje navedeno v oklepajih in izraža dvome samega avtorja, in sicer se avtor sprašuje o morebitnih vzrokih za določena ravnanja, vendar točnega odgovora ne ve.

(28) *Na tem mestu se zastavlja vprašanje, ali je hitri tempo sintetizirane sintakse manj učinkovit v okviru odrskega dogajanja. Odgovor je kajpak: kakor kdaj.* (10: 174)

(29) *če želimo ta besedni zaklad posredovati pri pouku francoščine: kdaj in kako ga bomo rabili? Kdaj? Vsaka leksikalna in povedna enota ne ustreza vsakemu položaju /.../ Kako? Dilema o primernosti trenutka rabe pa ...* (1: 43–45)

(30) *ali je namreč udobno (estetsko vprašanje!) poslušati besedilo, ki šteje 1654 verzov, v taki, stalno pospeševani in za nameček še stično rimani obliki? Ter kako to prenese oder ...?* (10: 174)

(31) *Dilema okoli opredelitve v čisto določeno jezikovno raven je pravzaprav nepotrebna, če pomislimo na funkcijsko razsežnost gornjih primerov, ki nam bo tudi prinesla odgovor na prej zastavljeno vprašanje – kdaj?* (1: 45)

(32) *Žal je Menart (iz prevajalske stiske?) nenazadnje nenatančno podal* (6: 106)

(33) *Borko v predgovoru ta obseg (zaradi skromnosti?) sicer zelo omejuje* (7: 83)

4.3 Avtorjevo pojavljanje v besedilu

Če akademski diskurz gledamo s pozicije kritičnega jezikoslovja, vidimo, da je avtorjeva objektivna pozicija relativna, saj je, kot je bilo že rečeno, vsak jezikovni izbor pomemben in ga je moč analizirati, pa tudi interpretirati. Poglejmo, kako se v korpusu izmenjujejo vzorci, ko avtor govori o sebi. V akademskem diskurzu se na splošno uporabljajo različne oblike: prva oseba množine, prva oseba ednine, brezosebne in pasivne konstrukcije. Izbira navedenih strategij različno stilsko zaznamuje akademski diskurz. Raba *avtorskega mi* ali *mi skromnosti* pomeni, da se je »oseba, ki se za njim skriva, ‚odpovedala‘ sebi kot ‚jaz‘ in ‚razdelila avtorstvo‘ z drugimi /možnimi/ avtorji« (Silić 2006: 47). Zato raba *mi* pravzaprav postane *topos afektirane skromnosti*, raba brezosebnih konstrukcij *topos afektirane objektivnosti*, raba prve osebe ednine pa *topos poudarjene subjektivnosti* (Katnić-Bakaršić 2012: 71). V večini svojih besedil Pogačnik kot najpogostejšo obliko za izražanje lastnega mnenja rabi prvo osebo množine, pri čemer ta *avtorski mi* v polnem pomenu besede ponovno pridobi svojo izvirno lastnost, tj. *mi skromnosti*. Popolnoma je usklajen s preostalim besedilom, brez kančka afektiranosti, še posebej na mestih, kjer deluje tudi kot *vkjučujoči mi*, ki vključuje tako avtorja kot naslovnik, s čimer se ustvarja vtis njihovega aktivnega sodelovanja v razmišljanju in oblikovanju besedila (zgleđi 34–36). Prvo osebo ednine rabi le redko (samo nekaj zgledov v korpusu), bodisi v uvodu bodisi ko govori o lastnih prevodih, ki jih v besedilu obravnava (zgleđi 37–39).

(34) **Naše** informacije so se naslanjale na izzvane reakcije francoskih kolegov (2: 3)

(35) Dodali **smo** »pravzaprav«, ker nas primeri iz današnje vsakdanje francošćine (3: 26)

(36) Kljub temu **smo** k tej primerjavi pristopili (6: 99)

(37) Kot avtor ene od prevodnih inačic **sem** se zavestno odločil, da v svojem prispevku osvetlim (5: 125)

(38) Rokopisni prevod vseh gazel na tem mestu **predstavljam tudi podpisani** (5: 127)

(39) Namesto sklepa k sopedstavitvi Lamartinovega izvirnika in Menartovega pesniškega dosežka v italiku pripenjamo **svoje** več kot začasne predloge morebitnih alternativnih rešitev (9: 15)

4.4 Izražanje lastnega mnenja

Pogačnikove ocene so ponavadi jasne in odkrite, vendar gentlemanske, ne glede na to, ali govori o lastnih teoretičnih razmislekih ali o drugih avtorjih, kar bomo pokazali kasneje.

Pri izražanju pozitivnega mnenja/trditve se v delih kaže nekaj strategij:

a. potrjevanje

na sploh **lahko rećemo**, da ... (2:4); na drugi strani pa **ugotavljamo**, da ... (4: 357); **res je**, da ... (5: 125); **ocenjujemo**, da ... (7: 87); **menimo**, da ... (10: 177);

b. dozdevanje

zdi se, da ... (1: 47), 3 (27); **vendar se zdi**, da ... (6: 104); **zbuja se vtis**, da ... (6: 101); tako v izrazu in besedju kot v prozodiji **je čutiti naslonitev** na ... (9: 14); iz navedenega **je moć slutiti**, da ... (10: 174);

c. pričakovanje

bi lahko v splošnem rekli, da ... (4: 357); **bi lahko rekli, da ...** (5: 127); **na-gibamo se k oceni, da ...** (7: 84); **tu bi se verjetno bolj kazalo z upočasnjenim »odvijanjem« okvirne slike približati izvirniku** (9: 14); **pričakovati bi bilo moč, da ...** (10: 175).

Celo pri nestrinjanju s posameznimi trditvami sta opazni dve strategiji, pri čemer je nestrinjanje lahko izraženo tudi samo s pravopisnimi znaki:

a. poudarjeno nestrinjanje (zavračanje, nerazumevanje, očitki ipd.)

bi to le s težavo trdili (4: 356); **do katerega imam spricho navedenga odklo-nilen odnos** (5: 127); **ne kaže ponovno izgubljati besed** (5: 128); **izpust antolo-gijskih spevov je nerazumljiv** (6: 99); **resnejši očitek se pojavi pri rabi** (6: 105); **prevodu moremo očitati tudi nekatere hujše spreglede in izpuste** (6: 105); **Me-nartu je moč očitati, da ...** (6: 104); **pogrešali pa bomo »založena« (!?) prevoda Janka Modra** (10: 173);

b. blago nestrinjanje

Tako se izbira ne zdi najbolj posrečena (6: 102); **ne ravno blagozvočno pa se pojavi** (6: 104); **bi kazalo najti kaj primernejšega** (6: 104).

4.5 Odnos do drugih avtorjev

Z izjemnim spoštovanjem govori Pogačnik o drugih avtorjih, pri čemer navaja tudi njihove nazive, npr. *dr. A. Grad* (1: 44) ali *profesor Viktor Jesenik* (4: 356). Ob imenih posameznih strokovnjakov (jezikoslovcev, prevjalcev itd.) se pogosto pojavljajo tudi številni superlativi: npr. *Tesniere je znameniti francoski jezikoslovec* (4: 355), *Viktor Jesenik je naš znani prevajalec in zaslužni posredovalec slovenske književnosti Franco-zom* (4: 356), *Menart je naš zaslužni prevajalec srednjeveške in renesančne poezije* (6: 99), *Radojka Vrančič je pretanjena in izpiljena kongenialna poustvarjalka* (8: 11) itd.

Kot je bilo že rečeno, Pogačnik svoje nestrinjanje z mnenjem drugih avtorjev navadno blago izraža, prav takšna pa je tudi njegova »kritika« prevjalcev. Pri tem vedno poudarja, da želi le opozoriti na morebitne napake in ne kritizirati prevajalčevega dela (zgleidi 40–42).

(40) **si bomo dovolili izpostaviti nekaj primerov gradacij, ne zato da bi poudarili neprimernost prevoda, ampak z namenom** (7: 86)

(41) **kljub izrečenim pomislekom Menartov jezik suvereno in mojstrsko polni vezno melodijo** (6: 103)

(42) **naše razmišljanje ni hotelo iti v smer kritike, čeprav se je v ta zapis morda prikradel prav nasproten vtis** (10: 185)

Kot je razvidno iz spodnjih zgledov, Pogačnik ocenjuje prevajalsko delo bodisi s pohvalo bodisi z blago kritiko:

a. pohvale

srečnejšo roko je imela prevajalka pri ... (6: 104); **prevajalec figuraliko izvir-nika ustrezno prenese v slovensko podobje** (7: 85); **lepo je rešila lok od neekspli-citnega** (10: 182);

b. blaga kritika

in že od samega začetka nehotе prihaja do zdrsov v rimo (6: 101); kar se je nekajkrat maščevalo v leksikalnih in slogovnih zdrsih (6: 103); žal pa je prevajalec prav tako v sklepnem vezu spregledal sedanjik (6: 105); ki mu je seveda moč očitati določeno mero neenovitosti (7: 86); manj posrečena je njena ponovna uporaba (9: 14); sam pa je tudi resnici na ljubo zgrešil nekaj pomenskih spodrseljajev in izraznih ohlapnosti (10: 173).

5 SKLEP

Ena od retoričnih strategij, o kateri v članku ni bilo govora, vendar je značilna za Pogačnikova besedila, je uvajanje obravnavane teme *in medias res* – preprosto »pademo« v razpravo (zanimivo je, da avtor drugače vedno poskuša ugajati bralcu in od njega neprestano zahteva maksimalno pozornost!). Ta nepričakovani postopek, ki prispeva k nenavadnosti znanstvenega besedila, se pogosto ponovi tudi v zaključku. Zaključka pogosto sploh ni – ko se zaključi razprava, se zaključi tudi besedilo. V obeh primerih Pogačnik računa na inteligentnega bralca, s katerim ne želi komunicirati zato »ker se spodobi«, pred bralcem se »ne želi postavljati«, zato, če nima kaj pametnega povedati, besedilo zaključi, bralcu pa s tem pusti prostor za nadaljnja razmišljanja o vsebini besedila.

V tem »stil« smo nameravali tudi sami zaključiti tole besedilo. Pa vendarle opuščamo idejo o uporabi te Pogačnikove strategije in potem, ko smo globlje ‚razvezovali‘ in natančneje ‚uvezovali‘, nekaj sklepnih misli o prepoznavnosti in nenavadnosti Pogačnikovega znanstvenega pisanja. Iz njega je predvsem moč razbrati, da je lingvist, slovnicař, in da s te pozicije pristopa k jeziku, predvsem k vprašanju leksike in stila na splošno. Za njegovo argumentacijo so enako pomembne tako logične kot tudi estetske zakonitosti, neprestano skrbi za bralca in se z njim »pogovarja«, pri čemer pogosto uporablja emocionalno-ekspresivno in kontekstno zaznamovano leksiko. Njegov stil je precej bolj emocionalen, kot bi pričakovali v akademskem diskurzu (kar prihaja do izraza pri leksikalno »močnih besedah«, retoričnih vprašanjih, poudarjanjih itd.). Pri ocenjevanju tujih in lastnih stališč je odprt in nedvoumen; njegov odnos do drugih je spoštljiv in blag (njegova kritika je vedno gentlemanska – kot je gentlemanski tudi on sam), do sebe pa je predvsem skromen.

Raziskava je znova pokazala, da vsak izmed nas na tak ali drugačen način v svoje raziskave nezavedno vnaša tudi del sebe. Prav tako se je ponovno pokazalo, da lahko po stilu prepoznamo individualne lastnosti avtorja – torej, izbor jezikovnih elementov ne govori le o objektivnih podatkih, govori tudi o samem avtorju, saj *Le style est l'homme même!* – stil je namreč človek sam.

Literatura

FRANČIĆ, Anđela/Lana HUDEČEK/Milica MIHALJEVIĆ (2005) *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: HSN.

- KATNIČ-BAKARŠIĆ, Marina (2012) *Između diskursa moći i moći diskursa*. Zagreb: Zoro.
- SILIĆ, Josip (2006) *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.
- VIDOVIČ-MUHA, Ada (2000) *Slovensko leksikalno pomenoslovje*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Viri

1. POGAČNIK, Vladimir (1984) »Sintaktične omejitve nenormiranega besednjaka v francoščini.« *Vestnik* 18/1–2, 39–49.
2. POGAČNIK, Vladimir (1986) »Pojmovno polje *neumen – nor* v sodobni francoščini.« *Vestnik* 20/1–2, 1–11.
3. POGAČNIK, Vladimir (1987) »Sintaktične omejitve francoskega besednjaka pri pojmovnem polju *neumen – nor*.« *Vestnik* 21/1–2, 26–32.
4. POGAČNIK, Vladimir (2000) »Sonetni venec v treh francoskih inačicah.« V: B. Paternu (ur.), *Prešernovi dnevi v Kranju*. Kranj: Mestna občina, 355–364.
5. POGAČNIK, Vladimir (2001) »Gazele v francoskih prevodih – oblikovni vidiki.« V: M. Ožbot (ur.), *Prevajanje Prešerna. Prevajanje pravljic: 26. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, 125–129.
6. POGAČNIK, Vladimir (2002) »*Pesem o Rolandu* v dveh slovenskih prevodih.« V: M. Ožbot (ur.), *Prevajanje srednjeveških in renesančnih besedil: 27. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, 99–107.
7. POGAČNIK, Vladimir (2003) »Balzacove *Okrogle povesti* v presaditvi Antona Debenjaka.« V: T. Smolej (ur.), *Prevajanje realističnih in naturalističnih besedil: 28. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, 83–88.
8. POGAČNIK, Vladimir (2003) »Besedje za voajerski pogled in homoerotično spogledovanje v francoščini in slovenščini.« V: V. Pogačnik *et al.* (ur.), *Prevajalski opus Radojke Vrančič*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, 35–37.
9. POGAČNIK, Vladimir (2004) »Lamartinovo *Jezero* v prepesnitvi Janeza Menarta.« V: M. Ožbot (ur.), *Prevajanje besedil iz obdobja romantike: 29. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, 12–19.
10. POGAČNIK, Vladimir (2005) »Racinova *Fedra* v slovenskih prevodih.« V: T. Smolej (ur.), *Prevajanje baročnih in klasicističnih besedil: 30. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, 172–186.

Abstract

VLADIMIR POGAČNIK'S "LEXICAL ARSENAL"

Academic discourse is marked by features such as rationality, strictness, objectivity, terminological accuracy, grammatical correctness, syntactic complexity etc., as well as by various rhetorical strategies which make it recognizable as such. Rhetorical strategies serve to perpetuate various myths of the academic discourse: the myth of the

researcher's objectivity, the myth of the neutrality of language resources and the myth of the absence of emotional and expressive resources. These myths and/or prejudices about the author's absolutely objective position, the neutrality of language resources and the absence of marked lexis are refuted on the basis of an analysis of Vladimir Pogačnik's academic style. Pogačnik's texts are unusual for academic discourse because the author's personal style surpasses "prescribed" rhetorical strategies, which is evident in the choice of language resources and especially of its marked lexis. We conclude that his texts alternate between what is semantically relevant and what is stylistically relevant. This confirms that the neutrality of the author's style in academic writing is nothing but yet another myth.

Key words: academic discourse, rhetorical strategies, personal style, stylistically marked texts, lexical stylistics

Povzetek

»LEKSIKALNI ARZENAL« VLADIMIRJA POGAČNIKA

Akademski diskurz označujejo lastnosti, kot so racionalnost, strogost, objektivnost, terminološka preciznost, slovnična pravilnost, skladenjska zapletenost itd., kot tudi retorične strategije, po katerih je že na prvi pogled prepoznaven (npr. okvir znanstvenega besedila, personifikacija predmeta preučevanja ipd.). Retorične strategije ustvarjajo in vzdržujejo različne mite akademskega diskurza: mit o znanstvenikovi objektivnosti, mit o nevtralnosti jezikovnih elementov in mit o odsotnosti emocionalno-ekspresivnih elementov. V pričujočem delu poskušamo na primeru znanstvenega dela Vladimirja Pogačnika dokazati, da so omenjeni miti in/ali predsodki o absolutni objektivni poziciji avtorja, o nevtralnosti jezikovnih elementov ter o odsotnosti zaznamovane leksike povsem neutemeljeni. Pogačnikova dela so namreč za akademski diskurz precej ne-navadna, saj v njih osebni stil avtorja presega »predpisane« retorične strategije, kar se med drugim kaže tudi pri izbiri jezikovnih elementov, v prvi vrsti pri vnašanju zaznamovane leksike. Na koncu sklenemo, da se v njegovih besedilih neprenehno izmenjuje pomensko relevantno s stilsko relevantnim. Vse to potrjuje dejstvo, da je nevtralnost avtorjevega stila v znanstvenih besedila resnično samo mit.

Ključne besede: akademski diskurz, retorične strategije, osebni stil, stilsko zaznamovanost besedila, leksikalna stilistika